

לילדים

אורי וערו

אורי בן השבע קיבל במתנה שעון־יד שלוחי השעות שלו מורה ציורים במקום ספרות. אורי „מביא את השעות“ בשעון שלו, מזיז את המחוגים כרצונו ומעלה על הלוח אופ־ניים, קטר, אווירון. כששואלים אותו מה השעה עונה הוא: „אופניים ורבע“ או „אניה וחצי“, ולאביו הוא אומר: „השעון שלך מפקד עליך ואתה מציינת לו ותמיד הנך בהול“.

אורי בן השבע מספר לנו בשפה פשוטה ונקיה את ארבעה הסיפורים בחלקו הראשון של הספר, סיפורים שבהם הדמיון אינו שקר והחכמה אינה התחכמות, כמו שקורה תכופות כשסופר מבוגר שם את דבריו בפיו של ילד. עלילותיו של בן הקיבוץ לא רק שהן עשויות לעניין את מי שאינו בן הקיבוץ (דבר נדיר כשלעצמו בספרות מסוג זה) אלא אף מסירות את המחיצות שהקימו סופרי־קיבוץ אחדים סביב ביתם־מעוזם.

הלוי, ואתו הילד אורי, אינם חוששים אפילו לצאת מתחומי הקיבוץ ולספר על העיר וההרפתקות בה, וראה זה פלא — העיר מעניינת, חיה ונושמת כעיר ממש, וילדי הקיבוץ אינם מרגישים את עצמם אבודים בה ואינם עושים את ההשוואות המקובלות בין עיר לכפר, שתמיד גודף מהן ריח הפרובינציאליות גם אם ההנמקה היא אידי־אולוגית.

בחלקו השני של הספר — סיפורים „בגוף שלישי“, ואין הם גופלים מסיפוריו של הילד בשלל־גוניהם. הלוי הוא סופר ומחנך ואין השניים חלוקים בדעותיהם. דמות האב, המייצגת את עולם המבוגרים בכל הסיפורים של עולם־ילדים זה, היא מופת ממש. היחסים

* בנימין הלוי: אורי וערו; רישומים: א. אליעז; סידרת „אנקורים“, ספרית פועלים, תש״ך; 138 עמ׳.

בין שני העולמות הם אידיאליים מבלי שיהיו מתקתקים מדי, וכנותם המשכנעת מעידה על המחבר כי לא בדה דמויות־מופת לצורך הסיפור בלבד. הוא אב לא פחות משהוא סופר.

אם היו לו להלוי התלבטויות שבהעמדת־דברים באור מסוים, או אם היה עליו להכריע בין נטיות־לבו לבין נטיות „הקו“ הנקוט בשדה־החינוך של תנועתו הקיבוצית, הרי הצליח לפתור בעיות אלו על הצד הטוב ביותר.

הרהורים אלה לא היו עולים כלל בדעתנו לולא נתקלנו באחד הסיפורים בנושא „רגיש“ — תפיסת מסתננים. הלוי אינו מתחמק מכל הצדדים האפשריים של משלה זו ואינו מחפש פתרונות קלים. הוא קיבל על עצמו לעמוד בכל „הבעד והנגד“ ובכל השאלות העשויות להתעורר, למן השאלה, המדהימה בתמימותה, של הילד: „איך נראה ערבי?“ ועד השאלה, התמימה לא פחות, של המסתנן: „וכי מה נעשה ולא נגנוב? הרי גם אצלכם יש גנבים! ומה ההבדל מי גנוב: אזרחים של היום או אזרחים של אתמול?“

הלוי עומד בכבוד באש הצולבת, ואם גם אין בידו להציע פתרונים הרי עצם העמדת השאלה, בדרכו שלו, היא קריאת־תגר לקורא שינסה ויהפש את הפתרון בעצמו.

ד. ל.

איה הג'ינג'ית

לפנינו צרור רשימות, שרובן נתפרסמו ב„מַעריב לגוער“, מתוך „יומן“ של נערה בשם איה, ג'ינג'ית כחוק, תלמידת ששית־שבי־עית־ג'ימנסיה. יש ברשימות הומר רב להכרת חוויותיה, שמחותיה ולבטיה של איה עצמה — כמובן, על דרך ההומור; וכן יש כאן לא מעט על גלי, אחיה הקטן ממנה בהרבה, ששמו האמיתי עמנואל („אך מי משתמש כיום בשמות אמיתיים?“), ועל הורי הנערה, ועל דוד מירושלים, ועל אורי, הנער בו שמה

מתמר, כמדומה, להיות בעליו. ניכר במחברו שפונותיו טובות היו ושהוא מתמצא יפה בספרות „קלסית“, אך התוצאה היא, לכל המוטב, „פסבדו־קלסית“, מעין „כמעט־כמ־עט... אבל עוד לא“.

נראה כי ספרון זה נועד (אולי לא בכוונה תחילה) להנות את עין הקורא בלי שיעסיק במיוחד את לבו ומוחו. ואכן, נאה הוא לכוונת־הספרים ונעים לדפדף בו, מהגם שאינו מוזק.

בין כונב ודשא

הגם שאין חולקים כמעט על מקוריותו וייחודו של המספר י. שנהר בלשון ובסגנון, אי־אפשר להניח להם כמוסכמה שמיותר לדון בה שוב, ולו אך מטעם זה בלבד: לשון וסגנון ביצירת שנהר אינם רק „גור־מים“ חיוניים ביצירה, הם־הם היצירה.

מי שמכנה זוג־מכנסיים בשם „ברי־הליכיים“, הרי לא די שהוא מקנה להם בכך כינוי מצועצע של התחכמות לשונית אלא בכך גם קובע הוא אופי, טעם ותכלית. זוג־המכנסיים שוב אינו לבוש, כלי־שרת, אלא גיבור־עלילות בוכות עצמו. למקרא הדברים ברור ונהיר כי בראשית היה הכינוי והוא שהכתיב לא רק את תפקיד הגיבור אלא גם את ההשראה לסיפור.

גיבורי הסיפורים האלה, או הנפשות הפועות לות, אינם דווקא אנשים או חיות, צומחים או דוממים. באחדים מן הסיפורים, הטובים שבהם, ה„נפשות“ אינן אלא מושגים מופ־שטים, כמו הימים בסיפור „דודיק מחפש את השבת“, או המלים ב„מעשה היוגב והמלים היפות“.

בסיפור „ריח אורח“, לדוגמה, בא ריח־הגן לערוך ביקור בבית אחד, ובלשון המספר: „נתייצב בטבור החדר והתחיל זולף ומגמר בשמי אילן ובשמי שיח“. הריח מתקבל באירצון עלידי דיירי הבית, הריח־שלי־כל־ימות־השבוע, ריח־הבגדים המטורון וריח־הספרים הנמליץ. יש בסיפור קצר זה מכל־וכל — התרששות מציאותית מאד, שיחת־טרקלין סטירית, סיטואציה חברתית מובהקת,

עינה, ובייחוד על הכיתה, השיעורים, התער־לולים וה„מתיחות“, והמו־המון על המורה לספרות שמילקיהו (איזה שם מתוק, הומר־ריסטי!), המכונה בקיצור בפי חניכיו „שמי־ליק“, וקצת גם על המנהל, ד״ר בן־הודיה. הכל, הכל על דרך ההומור. כמובן.

אבל זהו הומור מסוים מאד. הומור של „ההפסקה הגדולה“ בחצר הגימנסיה, ולכל היותר של עתו־קירי במועדו־נוער. „עמוד נוח / אין לך כוח. // עמוד דום / יש לך חום“. „יש לו סיפורים כל־כך עצובים, עד שאפשר למות מצחוק“. ועוד כיוצא בזה. הרבה.

הנקודה המנחמת ביותר היא העדות הנמצאת לנו כאן לכו־חיותן של ערבות חבוטות־משכבר, לכוח השרידה של מיני־חכמות שעוד לפני עשרים שנה ויותר — יסלה לנו האלוהים! — נראו תפלות ומיושנות מעט, לרציפותן והשתמרותן של ההומור הגימנ־זיסטי־העברי כצביונו מימי־ימימה.

מי זה אומר שאין לנו הומור, הה? ומי זה אומר שאין לנו מסורת?!

י. ע.

בסוד גני המלך

זהו ספרון העושה רושם של ספר בוכות צורתו החיצונית ההדרה והמעטפת הנאה. העיטורים — מלאכה נקיה, אולי נקיה מדי, של גד אולמן — נראים בחלקם הגדול ככרוות ומעידים על כשרונו כגרפיקאי טוב־טעם. ציור הכתב מכבד קצת על הקריאה, והגם שהוא משתלב יפה בציורים, קשה להשתכנע שהיה בו צורך חיוני; הוא נראה שייך ל„צורה“ יותר מאשר ל„תוכן“.

קשה לומר בדיוק מה חסר בו, בקובץ אגדות ושירים זה, וקשה יותר להגדיר מה יש בו. חסר לו „משהו“, אותו משהו־של־עריך שהוא

* פוצו: יומנה הפרטי ביותר של איה הגיגיגית; ציורים; אראלה; הוצאת „מסדה“, 1960; 132 עמ׳.

** איתמר יעוזקסט: בסוד גני המלך; כתב וצייר: גד אולמן; הוצאת עקד, תשכ״א.